

VZDĚLÁVATELSKÉ LISTY

04 | PROSINEC 2022

SKAUTING A SOKOLSTVO

Obrázek na titulní straně je z knihy *Skauting a sokolstvo* od E. Chalupného.

JUNÁK A SOKOL /3-7

v letech 1912–1940

JESTŘÁB SOKOLEM /8-11

oddíl Pražské Dvojky

JAK M. PROVAZNÍKOVÁ /12-13

navázala na A. B. Svojsíka

VZPOMÍNKY /14

na Sokol i Skaut

PSAL A. B. SVOJSÍK /15

v Sokole před 109 lety

Vážené sestry a bratři, milé čtenářky a čtenáři,

možná ještě máte před sebou fotografie z listopadové Národní třídy, kde před pamětní deskou připomínající 17. listopad stáli čestnou stráž sokolové vedle skautů. Z vyprávění vím, že na mnoha místech je spolupráce mezi sokoly a skauty velice blízká a společní jsou svěřenci i dospělí vedoucí. Málokdo už ale ví, že tato propojenost byla i v počátcích skautingu u nás. Zakladatel českého Junáka Antonín Benjamin Svojsík vyrostl v Sokole a byl i župním náčelníkem. Když se seznámil se skautingem, snažil se, aby Sokol jeho metody využíval. Jak to bylo dál, se dočtete v prvním článku od Jana Jiráň, který se této tematice věnoval ve své diplomové práci a kterému tímto děkuji za příspěvní i do našeho časopisu. Také bych chtěla poděkovat za spolupráci Radkovi Petrovi – Menhartovi, který mi ochotně poskytl z archivu Pražské Dvojky fotografie Foglarovy klubovny z doby, kdy působila v Radlicích.

Mnozí z vás čtenářů jistě byli členy jak Skautu, tak i Sokola. I já se musím přiznat, že mé dětství bylo ovlivněno skautskými tábory, víkendovými výpravami a každotýdenním scházením se v zatuchlém protijaderném krytu, který sloužil za klubovnu. Máte stejnou zkušenost? Napište mi o ní, napište, v čem vás Sokol obohatil jinak než Skaut, co spojuje nebo naopak rozlišuje obě organizace a zda jste některou navštěvovali raději. Nebo jen vaše vzpomínky.

S nápadem obnovit časopis Vzdělavatelského odboru jsme přišli v roce 2014, první číslo bylo věnované Památnému dni sokolstva. Navázali jsme tak na časopis *Sokolský vzdělavatel*, který se vydával za první republiky a chvíli ještě po válce i po roce 1990. Obsahově se však oba časopisy rozcházejí. Číslo *Vzdělavatelských listů* byla o historii Sokola a vždy zaměřená na jedno téma. Společně s ostatními autory se pro vás snažíme psát články, které nejsou jinde zpracované a zaměřují se na širokou škálu činností, jež Sokol zahrnoval a zahrnuje. Dnes držíte poslední číslo roku 2022, v pořadí již třicáté druhé. Zmiňuji to zde proto, že v letošním roce proběhly změny jak v předsednictvu Vzdělavatelského odboru, tak na pracovišti oddělení. V létě jsem po devíti letech ukončila zaměstnanecký poměr a místo mě nastoupil nový vedoucí oddělení, stejně tak mě v jednatelské funkci Vzdělavatelského odboru vystřídal Milan Sobota. Do této doby jsem témata vymýšlela já, stejně tak ručila za zdárné dokončení čísel. Nyní záleží na předsednictvu Vzdělavatelského odboru, jak to bude s časopisem dál.

Vážení čtenáři, děkuji vám za dosavadní přízeň a pevně doufám, že vás 32 čísel obohatilo a bylo vám inspirací k zamyšlení.

Kateřina Pohlová, členka předsednictva Vzdělavatelského odboru a vedoucí historické komise

JUNÁK A SOKOL

Dějiny českého skautingu, od jeho založení na začátku minulého století, byly pevně propojeny se sokolskou organizací. Rozhodnutí, která sokolská organizace přijala, skautské hnutí výrazně ovlivňovala a směřovala. V tomto příspěvku bych chtěla stručně shrnout vzájemné vztahy sokolů a skautů od vzniku skautingu v českých zemích v letech 1911 a 1912 až do rozpuštění největší české skautské organizace v roce 1940.

■ Jan Jiráň, pedagog a historik skautingu

Základní kámen vzájemných vztahů spočíval v tom, že zakladatel českého skautingu Antonín Benjamin Svojsík byl aktivním sokolem, kterým se stal po složení maturity na učitelském ústavu. Motivaci nacházel v tom, že byl vystudovaný tělocvikář, současně se celý život zajímal o nové tělocvičné metody. Začal působit ve Slivenci, kde se v devatenácti letech stal náčelníkem místní jednoty. Po přeložení na Smíchov byl aktivní i zde a ve svých třidvaceti letech byl zvolen náčelníkem Jungmannovy župy. Toto sokolské působení ovlivnilo Svojsíka na celý život a současně tak utvářelo vztah skautingu a sokolství.

Když se v roce 1911 Svojsík se skautingem podrobně seznámil, počítal s jeho využitím ve školách a právě v Sokole, kde se tuto novou metodu snažil propagovat. Svojsíkova osvětová činnost mířila na to, aby Česká obec sokolská (ČOS) přijala skauting jako svůj program pro mládež. Navíc polští skauti (harceři) vznikali při sokolských jednotách, kde spolupráce fungovala. Sokol v té době neměl svoji metodu pro mládež nějak upravenou. Svojsík na přelomu let 1911 a 1912 vydal několik publikací, pomyslným zlatým hřebem pak mělo být publikování *Základů junáctví*, základní příručky českého skautingu, před VI. všesokolským sletem v roce 1912. To se mu ale nezdařilo, takže na sletu prezentoval skautskou činnost pouze výstavkou, kniha vyšla v samotném závěru akce, čili s propagací výrazně nepomohla. Svojsík se obával, že pokud by Sokol

skauting nezařadil do své výchovy, do budoucna by přicházel o velký počet možných členů, navíc pokud již takto neakceptoval sporty.

Mezi sokoly se rozhořela debata o tom, zda skauting využít, či nikoli. Vytvořila se dvě křídla – konzervativci, kteří byli proti skautingu, a pokrokaři, kteří skauting naopak podporovali. Konzervativcům, kterých bylo více, vadila údajná finanční náročnost skautingu, nedostatek vhodných míst pro táboření a vojenský charakter výchovy. Pro české prostředí mělo být nevhodné to, že se jednalo o anglosaskou metodu. Navíc se Dorostenecká komise ČOS zabývala otázkou, zda sokolové již skauting nepoužívají, neboť

František Habr ze Žamberka s dětmi chodil do přírody, kde s nimi hrál hry. Nicméně pouze tato činnost skautingem nebyla, ale vycházky do přírody a táboření bylo tím, jak jej vnímala veřejnost.

K pokrokovému křídlu ČOS se řadil Cvičitelství odbor, který navrhl zavádět skauting postupně. Současně Technický odbor byl pro přijetí, ten doporučoval zavést skauting bez úprav, protože pro správnou práci se skautskou družinou bylo potřeba jednoho vedoucího na šest až osm hochů nebo děvčat. To by pak mohlo znamenat odliv cvičitelů ke skautům a jejich absenci jinde. Pro skautskou družinu byla typická těsnější vazba dětí a vedoucího. K velkým zastáncům skautingu a později i ke skautským činovníkům patřil Josef Klenka.

Přesvědčovat musel Svojsík pochopitelně konzervativní křídlo. Začal tak postupně vyvracet jejich argumenty, neboť míst na táboření mělo být dost, k němu pak mělo docházet o víkend, kdy měla mládež dostatek času. Problémem neměla být ani finanční stránka, neboť to, co rodiče za děti vydali, když byly na výpravě, ušetřili doma. Vzhledem k tomu, že se skauting měl českému prostředí

Antonín Benjamin Svojsík (označen křížkem) na sokolském cvičitelském kurzu v roce 1912

Vedeme energii těm, kteří ji násobí

Časopis SOKOL – Vzdělavatelské listy – samostatná speciální příloha časopisu SOKOL, vydává Česká obec sokolská
| Adresa redakce: ČOS, tiskové oddělení, Újezd 450/40, 118 01 Praha 1, tel. 257 007 269, e-mail: kpohlova@sokol.eu
| Redakce: Jana Horká, Kateřina Pohlová | Tisk: Tiskárna V&H Print Hlávko s.r.o. | Informace o časopisu podává a objednávky vyřizuje redakce. Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Za věcný obsah článků odpovídají autoři. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky upravovat, krátiť nebo komentovat | MK ČR E 17339, ISSN 0489-6718

Ukázka cvičení skautů během letního tábora z broužury Den v táboře junáků

přizpůsobit, nešlo podle Svojsíka argumentovat, že skauting bude stejně militantní, jako měl být v Německu nebo polské Haliči. Český zakladatel rovněž souhlasil s Cvičitelským odborem, že se měl zavádět postupně, nemělo ale dojít k přebírání pouze několika prvků, ale k využití celé metody. Sokol pak měl skautingu poskytnout dobré zázemí, které by pomohlo v jeho rychlém rozvoji.

Vyřešení otázky možného využití skautingu v ČOS došlo v roce 1913. Technický odbor doporučil zavádět pouze některé prvky skautské výchovy spojené hlavně s pobytem v přírodě – cvičení, výlety na venkov nebo organizování besidek. Dalo by se říci, že výsledkem byl kompromis mezi oběma křídly. Nicméně toto rozhodnutí Svojsíka neuspokojilo. V té době

již skauti působili v několika městech a organizačně patřili pod Svaz českých spolků a přátel tělesné výchovy mládeže. Rozhodnutí nepřijmout skauting jako celek vedlo k založení samostatného spolku Junák – český skaut v červnu 1914.

Navzdory řečenému proběhl nejméně jeden pokus, kdy sokolové zkoušeli využít skautskou metodu v plném rozsahu. V roce 1912 se o to z podnětu místního náčelníka pokusili bratři Josef a Karel Tylš v Jaroměři. Pro svoji činnost vyšli ze *Základů junáctví*, náplní činnosti byly hlavně výlety, pozorování přírody, stopování nebo polní vaření. Tento program si u místních hochů získal velkou oblibu, ale dospělá generace sokolů na něj hleděla s despektem, báli se, aby celý pokus nepřerostl v „indiánčinu“

nebo aby nebyl příliš militantní. V roce 1915 skupina poprvé tábořila, což se u hochů rovněž setkalo s velmi pozitivní odezvou. Činnost družiny byla přerušena v roce 1916, kdy oba vedoucí museli narukovat do armády, k obnově došlo až po první světové válce.

Svojsík nebyl jediným průkopníkem skautingu v českých zemích. Zajímavým byl pokus učitele z Rožmitálu pod Třemšínem Františka Hofmeistera, bratra spisovatele románů z pravěku Rudolfa Hofmeistera. Ten založil v Rožmitále Americkou kolonii pro mládež, kde se místní mládež věnovala skautské činnosti. Jednalo se ovšem o formu internátní výchovy, v létě navíc do kolonie mohla přijet i mládež z jiných míst, zařízení tak mohlo připomínat prázdninovou osadu. Hofmeister rovněž považoval skauting za rozšíření sokolské výchovy. Rožmitálští skauti tak s místními sokoly spolupracovali, chodili s nimi cvičit, účastnili se sokolských akcí, nejvíce jako trubačský sbor během pochodů. Po dosažení dospělého věku pak měli skauti do Sokola vstupovat. Spolupráci chválili i sokolové, kteří přicházeli do Rožmitálu na návštěvy. Celkově ale tento ojedinělý pokus neměl velký dosah, neboť byl vázán pouze na Rožmitál, na rozdíl od Svojsíkovy činnosti, která se záhy rozšířila po českých zemích.

Otázka využití skautingu Sokolem se otevřela opět po první světové válce. Již na konci války se začaly připomínat pokusy z doby před válkou. V poválečné době měli sokolové na výběr ze tří možností, s kým spolupracovat. Kromě Svojsíka to byli Bořivoj Müller a Miloš Seifert, který se nepočítal k představitelům skautingu, nýbrž woodcraftu, nicméně ten v očích veřejnosti se skautingem splýval, zvláště pokud se v této době označoval jako junáctví nebo americký skauting. Každý z nich v této době sepsal obsáhlou skautskou příručku, která měla jeho pojetí skautingu představit. Bořivoj Müller, reprezentující Obec československých Baden-Powellových skautů, vydal příručku

Skaut československý. Tato organizace vznikla po první světové válce jako konkurence Svojsíkovu Svazu junáků – skautů a skautek republiky československé. Pokud by se jí podařilo se Sokolem spolupracovat, jistě by se stala Svojsíkovi vážnou konkurencí. Nicméně její existence nebyla dlouhá, v roce 1924 splynula právě se Svojsíkovým Svazem skautů. Svojsík s Janem Novákem sepsali příručku *Základové skautingu*, kterou ČOS dokonce vydala. Miloš Seifert publikoval *Přírodu a životem k čistému lidství*. Jelikož se jednalo o příručku, z níž vycházel woodcraft, který byl v první republice marginální, nejednalo se o velkou konkurenci. Na některé z příruček vyšly ve *Věstníku sokolském* recenze, všechny ale vyznívaly negativně.

Sokol v tomto ohledu spolupracoval se Svojsíkovým Svazem skautů. Proběhlo několik pokusů, kdy sokolské jednoty zkoušely skauting praktikovat, v Pardubicích, Litomyšli, Táboře a Pra-

ze. Spolupráci Sokola a Svazu skautů podporoval i Karel Kramář. V Táboře se skautskou družinou pracoval sociolog Emanuel Chalupný. Ten ve skautingu viděl mravní výchovu, která Sokolu scházela. Tím by také mohla oslovit další dospělé členy, a to hlavně ty, kteří neměli uplatnění v rámci fyzických aktivit. Chalupný dokázal dobře rozlišit, že fyzické aktivity ve skautingu jsou pouze součástí širší metody, jejímž hlavním posláním byla právě mravní výchova. Obecně byl se skautskou činností více než spokojen.

Ani tento názor však nedokázal vedení ČOS přesvědčit, aby se skautingem souhlasilo, a tak Výkonný výbor 13. května 1922 přijal usnesení, v němž se postavil proti skautingu. Současně k tomu přiložil vysvětlení, v čem byly problémy – mělo se jednat o „cizí způsob výchovy“, sokolství mělo skauting již obsahovat a skauting vůbec neměl být pro sokolskou mládež vhodný. Skautingu nešla vytknout jednostrannost, jako tomu bylo dříve

u sportů, nebo nedostatek vlastenectví. Zásadní asi byla nedůvěra vedení ČOS vůči skautské samosprávě, významnou roli mohly sehrát i vzájemné osobní antipatie. Navíc se Svaz skautů o nějaké formální slučování více nezasahoval, v této době měl již rozsáhlou síť oddílů po celém Československu a přes 20 000 členů.

S tímto rozhodnutím nesouhlasil Chalupný. Ten se skautingu zastával a navrhoval drobné úpravy metody, aby lépe sedla sokolství. Současně měl valný sněm přijmout novou rezoluci ve prospěch skautingu, tím se mělo zrušit původní rozhodnutí Výkonného výboru, neboť sněm mu byl nadřazený. K takovému hlasování ale nedošlo. Chalupný obecně kritizoval ty, co byli proti skautingu. Nejvíce ovšem ty, co prvky skautské metody užívali, ale přímé pojmenování obcházeli.

Žádná výraznější reakce na sokolské rozhodnutí není známá, ale vyjádřila se k němu menší levicová organizace Sdružení československých

Skauti a sokolové na náměstí ve Strakonicih v roce 1930

skautů socialistů. Podle nich sokolové museli přijmout ke skautingu nějaký postoj, neboť ten začal být pro mládež atraktivnější než pouhé cvičení. Poukazovali i na některé nedostatky v sokolské argumentaci, např. že sokolství také pocházelo z ciziny a postupně získalo český národní ráz. Dále varovali, že pokud sokolství nepřijme jako část své výchovy skauting nebo jinou mravně orientovanou výchovu, pravděpodobně je bude čekat odliv mladých členů.

Netřeba tak více zdůrazňovat, že oficiální vztahy mezi ČOS a Svazem skautů nebyly dobré. Na lokální úrovni, zvláště pokud šlo o střední a malá sídla, se ovšem nepřenasy. Mezi zakladateli skautských oddílů bychom našli mnoho sokolů, např. v Jaroměři, Kyjově nebo Poštorné. Krom toho, nemálo lidí bylo jak sokoly, tak skauty. Často také sokolské jednoty a oddíly spolupracovaly, nejčastěji při organizování sportovních závodů, komemoracích. Vzájemná činnost pak

byla koordinována v česko-německém pohraničí. Nicméně ani na lokální úrovni nebyly vztahy vždy ideální, např. v Českých Budějovicích vyvolal úspěch sokolky Andy Tesingerové nevoli u jejích sester. Ta jimi byla nejrůzněji očeňována, nakonec se musela vzdát funkce skautské oddílové vedoucí, skautkou ale zůstala.

Situace u sokolů se začala postupně měnit na přelomu 20. a 30. let. Mezi zprávami o činnosti té druhé organizace se začaly objevovat zkratky o sokolském táboření a výletech. Byla to sokolská reakce právě na úbytek mladých členů. Nicméně k plnému využití skautingu opět nedošlo, navíc ČOS nemohla ani využít pojmenování skauting, neboť se proti němu postavila v dříve zmiňované rezoluci. Navíc z pohledu skautů byly sokolské tábory „pedagogicky bezcenné“, neboť tábory dětem stavěli dospělí a většinou na nich měli i zvláštního kuchaře, což do skautských táborů nepatřilo. Současně se sokolové otevírali využití sportů.

Vypadá to, že Svojsík celý život doufal v širší spolupráci skautů a sokolů, nicméně se jí nedočkal. K opětovným snahám o spolupráci ovšem došlo v roce 1938 v souvislosti s ohrožením Československa nacistickým Německem. Ve stejné době probíhala i bližší spolupráce několika skautských organizací, které se nakonec sjednotily v lednu 1939. Skauti ve 30. letech kladli důraz na brannou složku výchovy, současně se připravovali na pomoc pro případnou válku, a to v Civilní protiletectké ochraně nebo jako zdravotníci v kooperaci s Československým červeným křížem. V rámci této činnosti by se potkávali i se sokoly.

Nicméně na úrovni vedení obou organizací to bylo komplikované. Svojsík nejspíš očekával, že Svaz skautů bude přizván ke spolupráci mezi Sokolem, DTJ a Orlem, jmenované organizace např. vydaly 1. května 1938 společné prohlášení a ještě společně s armádou se připravovaly na X. všesokolský slet. K tomu Svaz skautů nebyl při-

zván, a tak začal se Sokolem jednat sám. Navrhovalo se, že by Svaz skautů vstoupil do ČOS jako autonomní člen a skauti by na sletu vystoupili. Osobní jednání vedení obou organizací bylo ovšem velmi vyhocené, k žádnému výsledku nedošlo a neúspěch byl dán pravděpodobně nedůvěrou mezi vedením ČOS a Svojsíkem. Později přece jen k dohodě došlo a skauti se zúčastnili sokolského průvodu.

Během mnichovské krize Svojsík zemřel vlivem streptokokové nákazy, kterou si přivezl z poznávacího zájezdu do SSSR. Na přelomu let 1938 a 1939 pak proběhlo sjednocení několika skautských organizací, ostatní pak většinou ukončily činnost nebo byly rozpuštěny. Nicméně tento proces sjednocování tím neskončil. Ještě během druhé republiky proběhlo jednání o možnosti založení Státního tělovýchovného svazu, do kterého by patřili Junák – ústředí junácké výchovy, DTJ, ČOS a Orel. Než došlo k nějakým reálným krokům, nacisté okupovali české země a Strana národní jednoty, která za myšlenkou stála, byla rozpuštěna.

Nově vzniklé Národní souručenství tuto myšlenku převzalo a začalo přímo promlouvat do integrace mládežnických organizací. Poprvé byla tato myšlenka formulována v dubnu 1939 a stál za ní Miroslav Kavalír, předseda tělovýchovné komise Národního souručenství. Junák na tomto vstupu zájem neměl, hrál o čas a snažil se rozhodnutí co nejvíce oddalovat. Jako hlavní argument mu sloužilo, že se nezaměřuje především na tělovýchovu, ale na mravní výchovu. Mezi jeho požadavky pro možné sloučení patřilo právě to, aby mu zde byla svěřena mravní výchova.

Na konci dubna 1939 se rozhodlo, že nová organizace ponese název Národní tělovýchovná jednota – Sokol a bude tvořena třemi samosprávnými odbory – tělocvičným, sportovním a junáckým. Junák tento návrh o několik dní později odsouhlasil, celá skautská struktura by tak zůstala zachována, jen by byla součástí širší organizace. Současně bylo možné,

pokud byl někdo registrován ve více organizacích najednou, aby mohl být nadále členem více odborů. Nicméně vedení Junáka se vstřícně pouze tvářilo, vstup do Národní tělovýchovné organizace nadále odmítalo. Na tento nevstřícný postoj Junáka upozorňovali DTJ a Orel, kteří se do sjednocení rovněž nehrnuli. Situace se vyhroutil a byl činěn tlak na skautské oddíly, aby se sokolskými jednotami více spolupracovaly a vedení Junáka obcházely, nicméně akce skončila nezdarem. Po jednání vlády, odbojových organizací a Národního souručenství se nakonec dospělo k názoru, že bude lepší tyto spolky neslučovat, protože by nebylo vhodné spojovat organizace, kde na jedné straně převažovala mládež a na druhé dospělí.

Navíc během léta 1939 začínalo být zřejmé, že pro všechny strany bude lepší, když ke sjednocení nedojde. Nejednalo se pouze o ideové spory, ale tímto krokem se měla zvýšit odolnost národa proti nacistům. To se potvrdilo v září, kdy Německo napadlo Polsko. Pokud by existovala jednotná organizace, pro nacisty by bylo jednodušší likvidovat českou výchovu mládeže. Po vzájemné dohodě Mladé Národní souručenství, Junák a tělocvičné spolky vytvořily komisi pro volnou spolupráci, kde koordinovaly činnost.

Junák mohl v protektorátu působit do 4. listopadu 1940, kdy byl na základě nařízení K. H. Franka, vydaném symbolicky 28. října, rozpuštěn. Většina skautských oddílů skončila svoji činnost, část z nich v práci ovšem pokračovala. Na základě dřívějších dohod vstupovali skauti do KČT, kde mohli působit až do konce války, nebo do sokolských jednot, kde skauti byli označováni jako „sokolští junáci“. I působnost skautů mohla být jedním z mnoha důvodů, proč byl Sokol 12. dubna 1941 zakázán a následoval tak o půl roku později Junák.

Literatura: R. Šantora (ed.), *Skautský oddíl: 2. a 5. pražský oddíl Junáka – Jaroslav Foglar a Jaroslav Novák: 1913–2013*, Praha 2014; R. Šantora a kol., *Skautské století*, Praha 2012, E. Chalupný, *Skauting a sokolstvo*, Praha 1923.

Skautská ilegální družina v KČT v roce 1944

Truhlářská dílna ve stálém táboře, fotografie ze Svojsíkova tábora, rok 1912

Emanuel Chalupný na táboře u Stareho Rybníka, jedná se pravděpodobně o rok 1931.

JESTŘÁB SOKOLEM

Nejstarším pražským skautským oddílem je Pražská Dvojka (někdy také 2. pražský oddíl; druhý oddíl skautů Praha). Byl založen v roce 1913, tedy hned na počátku českého skautingu. Dvojka je také proslavená tím, že jejím dlouholetým vedoucím byl Jaroslav Foglar, znám pod přezdívkou Jestřáb. Právě díky němu Dvojka za žádného totalitního režimu nezankla. Nemohla sice fungovat pod skautským svazem, ale našla se vždy nějaká jiná organizace, pod kterou se přidružila. Jedním z nich byl i Sokol v Radlicích.

■ Kateřina Pohlová, fotografie z archivu Pražské Dvojky

Před druhou světovou válkou byl Jaroslav Foglar ve Skautu již dobře známou osobností. Vydal několik knih včetně legendárních *Hochů od Bobří řeky*. V roce 1939 mu byl udělen Řád skautské lásky. Po vypuknutí války fungoval Skaut ještě chvíli bez větších omezení, podobně jako Česká obec sokolská. V létě 1940 ale byly ze dne na den zakázány tábory, a tak se kluci z Dvojky museli smutně vrátit domů, už na sobě nesměli mít ani stejnokroj. O pár měsíců později, 28. 10. 1940, byl Skaut zakázán. Foglar v té době vedl Dvojku 13 let.

Už v roce 1939 pocítili skauti dopady války. Foglarův oddíl byl se stovkami dalších součástí umělého sjednocení všech skautských organizací do Juná-

ka. Zároveň probíhala řada zatýkání skautských vedoucích. Po 28. říjnu 1940 se potvrdila slova A. B. Svojsíka, že „skauting vylučuje totalitu a totalita vylučuje skauting“. Pronesl je, když se vrátil z cesty po Sovětském svazu, kam odjel, aby poznal tamější práci s mládeží. Po návratu ulehl v horečkách a 17. září 1938 zemřel.

Stejně jako sokolům byl skautům zabrán majetek. Klubovna Dvojky byla zapečetěna. Kroniky, knihy a další vzácné věci vynesli kluci později tajně. Jaroslav Foglar právě dokončil další ze svých románů *Pod junáckou vlajkou*, když před ním vyvstala otázka, co dál. Zda v době nátlaku, zatýkání a všudypřítomného strachu přerušit skautskou činnost, nebo hledat jiné cesty, na kterých

by před režimem kličkoval. Vybral si druhou možnost. Skauting přestal oficiálně existovat a oddíly hledaly organizace a prostory, v nichž by se dál mohly setkávat. Jak vyplynulo z úvodního článku, přístřeší nacházely i v sokolských jednotách, neboť Sokol byl nacisty zakázán „až“ v roce 1941. Nakrátko byla Dvojce novou organizační základnou obec čtenářských klubů *Mladého hlasatele*. V polovině května 1941 musel i *Mladý hlasatel* činnost s mládeží ukončit. Druhou „krycí“ organizací se stal Klub českých turistů. Foglar nechtěl poutat na činnost pozornost svým v té době již známým jménem a převlekl formálně vůdcovství na svého zástupce Jarmila Burghausera (Jumba), jenž na sebe toto riziko vzal. Pro neshody s pověřencem Kuratoria pro výchovu mládeže, který na dorosteneckou výchovu v KČT dohlížel, zaregistroval Foglar oddíl raději i pod čtenářský kroužek *Správného kluka*. Ke konci války byl ještě oddíl naposledy registrován pod názvem Dvojka, dorostenecký odbor podnikové tělovýchovy Melantrich.

I v dobách strachu našel vždy Jestřáb odvahu pořádat tábory. V roce 1943 prvně využili sokolského tábořiště vinohradského Sokola. Foglar k tomu ve svých vzpomínkách píše: „Blízko naší Sluneční zátoky, téměř na břehu řeky Sázavy, postavil těsně před válkou vinohradský Sokol krásné dřevěné ubikace v nízkém podlouhlém stavení s malým hřištěm, ale už tam sokolskou mládež nenastěhoval. Nacisté Sokol krutě pronásledovali, a tak když byla tato organizace zrušena, nastěhovala se sem Hitlerjugend. Tato německá mládež za několik měsíců stavbu zruinovala a odstěhovala se někam ke Kácovu. Využil jsem situace a získal přízeň několika česky smýšlejících lidí v Kuratoriu. Neoficiálně nám bylo povoleno uspořádat tábor v tomto stavení, kde se při dobré vůli dalo ještě bydlet. Jen nám bylo řečeno: ‚Když to praskne, tak se na nás nesmíte odvolávat!‘ Věřili jsme šťastnému osudu,

a tak jsme v těchto ‚domečcích‘, jak jsme stavení pojmenovali, strávili ne jeden, ale hned dva tábory za sebou. Ten první, v roce 1943, jsme nazvali *Tábor Zlatého údolí*. Tábor o rok později se jmenoval *Tábor strachu*, neboť Foglar se velice obával zatčení a nacistické perzekuce. Tábořiště využíval Sokol na Královských Vinohradech opět po válce a poté zas od roku 1993 s tím, že mnoho sokolů sem na tábory jezdilo i v dobách, kdy si tak říkat nemohli.

Přihlásit se ke skautské myšlence směli junáci po druhé světové válce jen krátce. V září 1948 si Foglar v oddílovém časopise *Čigoligo* stěžuje, že „četl s úžasem v novinách tvrdé oficiální odsouzení skautingu, co zábavy dětí buržoasních rodičů“. Stejně jako v Sokole se v Junáku po převratu v roce 1948 uchytily akční výbory. V Sokole se revidovalo a vylučovalo členstvo, v Junáku rovnou celé oddíly. Vyakčněna Akčním výborem Junáka byla celá Foglarova Dvojka. Byla jim sebrána klubovna i majetek. Ani tentokrát Foglar činnost nevzdal a Dvojka se od ledna 1949 stala Modelářskou hlídkou Československého aeroklubu. Zázemí klubovny měli (stejně jako v roce 1940) v malostranském domě U Grošáka. „Přes noc jsem já, dobrovolný pracovník s mládeží, bezúhonný, nikdy netrestaný, vždy jen na myslí dobro jiných mající, stanul mimo zákon, respektive byl jsem mimo zákon nedobrovolně postaven,“ těmito slovy si Foglar okomentoval svoji situaci v deníku.

V RADLICKÉM SOKOLE

Zaměstnanci Waltrovky se 14. září 1941, na výročí úmrtí TGM, rozhodli zorganizovat stávkou. Byl mezi nimi i cvičitel radlického Sokola Antonín Smetana. Pro Němce byla Waltrovka klíčový podnik, a tak chtěli ukázat, že tu jsou páni. Obsadili továrnu, devětašedesát lidí zatkli a odvezli do Terezína. Po čtrnácti dnech jich devětapadesát pustili, zbylých deset v koncentračních táborech zůstalo. Mezi nimi i Antonín, a možná i pro-

V roce 1958 se oddíl stěhoval z klubovny ve Srubu do klubovny na Horním hřišti.

to, že byl sokolem tělem i duší. Byl poslán do koncentračního tábora v Mauthausenu, ze kterého se již nevrátil. Pamětní desku na jeho dům zasadila za Českou stranu národně sociální Milada Horáková.

Na otcovo zatčení a výslechy gestapa v bytě vzpomíná na portálu Paměti národa jeho syn Radek (1934–2021). Ten začal docházet do skautské Dvojky na jaře v roce 1949 a dopomohl oddílu k přestupu pod radlický Sokol poté, co přišli o svou klubovnu u Grošáka. Byl to odvážný krok ze sokolské strany. V té době byly v ČOS také akční výbory, které ze Sokola vyhazovaly nepohodlné členy režimu. Navíc se v sokolských časopisech varovalo před přijímáním skautských oddílů vyloučených ze Skauta. Naštěstí pro všechny zde Dvojka vydržela až do roku 1968. Foglar v oddílovém časopise *Čigoligo* 25. října 1949 psal: „Jsme sokolští táborníci!! Dne 25. 10. poprvé cvičíme v sokolském tábornickém oddílu, respektive v normálním dorostu, ale zakládáme v jednotě táborníky.“ O čtrnáct dní později mohli číst „noví sokoláci“ v časopise další řádky: „So-

kolem nám byla vykázána klubovna jen pro náš tábornický oddíl. Jsme jí nadšeni. Je pěkná, prostorná a útulná. Je v ní spousta bytelných židlí, 3 krásné stoly a báječně hřející kamna – a u klubovny je hned hřiště na házenou, v zimě tu bude kluziště – tak co chceme více? Doufám, že v této klubovně se nám nepříhodí nic smutného, zlého a že zde zažijeme pěkné chvíle.“

Je až s podivem, že Foglarova Dvojka vydržela tak dlouho být schována pod Sokolem Radlice. Například v čele radlického skauta stál Emanuel Racek (Orion). Činnost jeho oddílu byla zakázána v roce 1950. O pět let později byl odsouzen za ilegální pokračování ve skautské činnosti a k tomu se mu soud snažil dokázat, že „jeho“ skauti přechovávali v klubovně zbraně od února 1948. Jestřáb se s Orionem samozřejmě znal a potkávali se v Radlicích. Možná Foglarovi pomohla ostražitost jestřába. Oddílový časopis psal sporadicky a byl opatrný na obsah, dokonce jej raději i přejmenoval, přezdívkou v něm používal upravené a nabádal své svěřence, aby byli opatrní v půjčování

Letáček pro nováčky kreslený a tištěný Jestřábem, s radlickým razítkem, hoši je pak ručně barvili.

Do Radlic jezdili kluci z celé Prahy na konečnou tramvaje č. 18.

a nošení věcí odkazujících na skauting. Komunisté o Foglarově činnosti museli vědět, byl i pravidelně vyslýchán a sledovalo se, s kým se stýká.

ZMĚNY ZA SOCIALISMU

Tělesná výchova a sport se v Československé republice po roce 1948

staly neodlučitelnou součástí socialistické výchovy. Hned po únoru došlo ke sjednocení všech sportovních a tělovýchovných organizací pod hlavičkou Sokola. Nebyl to ale už ten samý Sokol. Vedení, lidé a směřování podléhalo straně. Název Sokol byl natolik spjat s demokracií, svobodou a veli-

kány, na které se mělo zapomenout, že i „Sokol“ nakonec zmizel z názvu a vznikl Československý svaz tělesné výchovy a sportu (ČSTV). Jen některé jednoty si v názvu „Sokol“ udržely i v čase totality. Radlická jednota ale mezi ně nepatřila. Psala-li jsem výše, že Foglarova Dvojka existovala pod Sokolem Radlice až do roku 1968, bylo by namísto toto tvrzení poupravit. Po zrušení Sokola přijala radlická jednota název Dobrovolná sportovní organizace (DSO) Dynamo Automobilové opravny, od roku 1957 Tělovýchovná jednota ČSTV Dynamo Radlice. Foglarova Dvojka byla nejdříve vedena jako tábornický oddíl, poté turistický. V polovině 60. let v uvolněnější atmosféře si turistický oddíl mládeže T. J. Dynamo Radlice, historicky 2. skautský pražský oddíl, vybral vlastní název, a to „Hoši od Bobří řeky“.

V roce 1968 se konečně „Hoši“ mohli opět přihlásit k obnovenému Junáku. Po obsazení a následné normalizaci se Junák sloučil s Pionýrskou organizací a Dvojka do ní vstoupila na podzim 1970. Před převratem ještě jednou změnili zastřešující organizaci, když přešli jako turistický oddíl mládeže do Tělovýchovné jednoty Praha (pro zajímavost: 1909 SK Vysočany; po roce 1948 TJ Sokol Auto-Praga; po zrušení Sokola 1952 TJ Spartak Automobilové závody K. Gottwalda Praha; po 68 TJ Praha; dnes SK Praha Vysočany).

KLUBOVNY A ODDÍLOVÁ ČINNOST

„Standa už v neděli večer vyprávěl rodičům všechno o tom, jak se s Lojkem zastali před několika rváči Jindry a jak se tím seznámili s turistickým oddílem z Radlic. Maminka i tatínek souhlasili, aby se Jindra stal členem oddílu, jen se lekali té dálky a výdajů za jízdenky na tramvaj.“

„U hlavního stolu uprostřed klubovny sedělo nejvíc hochů a každý se něčím zaměstnával. Vyměňovali si pamětní lístečky, Vlastík rozdával svoje z minulé neděle, Olda, Kamil a Ruda se smáli legračním Pětovým kresbám v oddílové kronice.“

V uvolněnějších 60. letech mohl Jaroslav Foglar zase publikovat. Začala spolupráce s časopisem ABC a po několika odmítnutích se v Brně našlo nakladatelství Blok, které v roce 1966 vydalo knihu *Poklad Černého delfína*, kterou měl Foglar napsanou od padesátých let. Výše citované úryvky jsou z ní. Uvádím ji zde proto, že mu inspirací byla oddílová činnost v Radlicích, kterou tam i výslovně zmiňuje.

Pod radlickou tělovýchovnou vystřídal Jestřáb s hochy několik kluboven. Nejdéle využívali tu na „Horním hřišti“, v šatnách pod Mravenčákem-Brabenčákem. Ta se i objevila v dokumentárním filmu Hynka Bočana *Tábor Černého delfína*. Mezi další klubovny patří tzv. „v Domečku“ a „ve Srubu“. Chcete-li vědět, kde stávaly, vydejte se do Radlic, kde je naučná stezka, jejíž jedno zastavení je věnováno Foglarově působení. Panel vytvořilo Sdružení přátel Jaroslava Foglara za přispění Skautské nadace JF. Sdružení přátel také v posledních letech bádá v materiálech, aby se dozvědělo víc o působení Dvojky v Radlicích. Podarilo se mu např. najít ve čtvrtletním zpravodaji jednoty článek z roku 1964, ve kterém Jaroslav Foglar před-

SOKOL SILŮVKY – TIP NA KNIHU

Ačkoli se poměry okolo vydávání Foglarových knih v 60. letech zlepšily, během normalizace zůstával nadále personou non grata, což se změnilo s pádem minulého režimu. Odmítán byl i rukopis jeho životopisu *Život v poklusu*, a to až do roku 1989, kdy se jej ve dvou dílech rozhodla vydat T. J. Sokol Silůvky. Výborné obálky nakreslil Kája Saudek. Ve stejné době jednota vydala i Foglarovu hru *Alvarez*. Silůvští se stále k těmto významným počínům hlásí a navazují na tuto tradici. Sokol i Skaut zde mají dlouholetou historii, která se vzájemně proplétá. Skautský oddíl Sokolík Silůvky má za sebou více než 75letou historii. Ani jednou oddíl nepřerušil činnost, a to i díky tomu, že během

Výprava do Ztraceného údolí v roce 1967

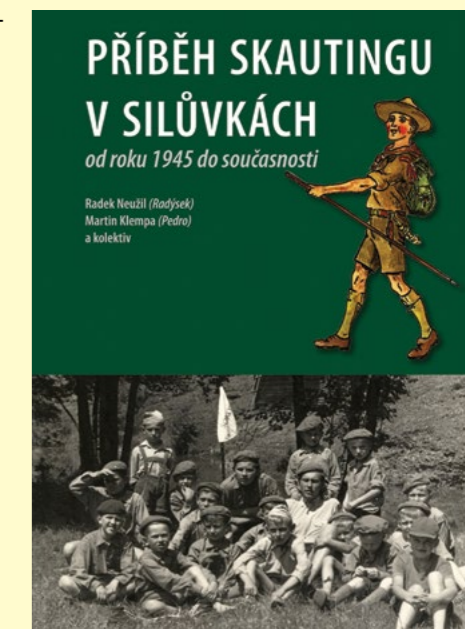
stavuje čtenářům svůj oddíl. Zde je ukázka z textu: „Druhou částí našeho programu se zabýváme v klubovně na čtyřech schůzkách týdně. Není možno vypočítat zde vše, co s touto činností souvisí. Učíme se značky map, bodujeme celoměsíčně různé závody, soutěže, cvičíme se v signalizaci, opravujeme inventář, tiskneme

si oddílový oběžník, vydáváme si výstřížkový časopis, bojujeme o oddílové nálepky, cvičíme se v desítkách věcí nejrůznějších oborů. Bez klubovny a bez hřiště před ní byli bychom jen polovičkou toho, čím jsme.“

Literatura: J. Foglar, *Život v poklusu*, Praha 1997; J. Foglar, *Hromadné dopisy*, Praha 2021; J. Zachariáš, *Stoletý hoch od Bobří řeky*, Praha 2020.

Hoši od Bobří řeky před klubovnou na Horním hřišti

JAK MARIE PROVAZNÍKOVÁ NAVÁZALA NA ANTONÍNA BENJAMINA SVOJSÍKA

„Tento krásný, zdravý a laciný sport jest u nás téměř úplně neznám a pomíjen. Jinak je tomu v Anglii a v Americe. Tam starší muž stejně jako mladík miluje život ve volné přírodě a bydlení ve stanech a chatách dávno již není něčím neobvyklým. I ženy rády se mu oddávají. Kdo jednou tomuto sportu přivykl, zůstane mu navždy nejmilejší zábavou.“ O jakém to sportu na jaře 1912 A. B. Svojsík psal v časopise Sokol? O táboření. Tento článek bude věnován jedné z největších sokolských žen Marii Provažnickové a její lásce k táboření, kdy na jejím počátku stál právě bratr Svojsík.

■ Kateřina Pohlová

Jak bylo napsáno již v úvodním článku, bratr Svojsík se snažil získat Českou obec sokolskou pro skauting, nejspíše i díky svému kladnému vztahu k Sokolu, neboť v něm vyrostl a brzy se stal náčelníkem. Před první světovou válkou věnoval skautingu a táboření několik článků do časopisu Sokol. Ukázkou z jedné jeho táborové reportáže si můžete přečíst na str. 15 v rubrice Psalo se před. Výše psaná citace je z jeho obsáhlého článku o táboření, jedná se o důkladně popsanou metodiku této činnosti. Dočtete se v ní například, jak vybrat vhodné místo a zažádat o souhlas majitele pozemku, jak stavět stany

a další zázemí, o rozdělávání ohně a pohodlném spaní, o stravování, vaření a samozřejmě i o zábavě – tedy hrám, tak aby stanování nebylo jen o práci.

Ačkoli šel Junák nakonec vlastní cestou, krása pobytu ve volné přírodě se přece jen prosadila i v Sokole a trvá do dnes. V roce 1948 byly tábory natolik v Sokole běžné, že se dostaly i do sletové skladby dorostenců (fotografie ze sletu byla na obálce *Vzdělávacelských listů* v předminulém čísle o brannosti).

Když Marie Provažnicková psala v Americe své vzpomínky, kde je táboření věnována též jedna kapitola,

zpětně glosuje, že je dobře, že šel skauting vlastní cestou. Účastnila se dokonce počátečních porad na Staré rychtě při zakládání dívčího skautingu s paní Bronislavou Herbenovou. Ta byla v roce 1918 zvolena do čela dívčího odboru Junáka – českého skauta. „Nejdříve jsem chtěla opravdu dobře rozumět Sokolu a teprve pak přemýšlet o tom, jak by se mohl skautingem sokolský program rozšířit.“ ... „My jsme pro Sokol nepotřebovali pracovní schůzky a různé rukodělné činnosti, kterým se skauting věnuje proto, aby udržel děti pohromadě. V Sokole jsme je měli pohromadě v tělocvičnách, bylo tedy spíše potřeba vybrat ze skautingu to, co bylo pro Sokol vhodné, a zorganizovat to pak po svém.“

A Marie si vybrala brzo. Krátce po válce zakoupila od Američanů válečný domkový stan a poprosila bratra Svojsíka, aby jí ukázal, jak se staví. Pak jezdila se svojí dcerou a sokolkami ze Smíchova stanovat k řece Sázavě. Vzpomíná, jak jim při jednom vydatnějším dešti přšelo do stanu, protože nevěděly, že stanové plátno by se nemělo dotýkat konstrukce.

Pro ses. Provažnickovou jsou příznačné dvě věci – nezdá jí vždy posunul dál a na vše šla nejdřív přes správnou metodiku a vyškolení. Tak tomu bylo i v tomto případě. Poté, co se sestrami zmokly, jela se podívat do skautských táborů, aby se něco přiučila. Vzpomíná, že sestry ze Staré rychty ještě nebyly v dané problematice úplně kované, a tak se spíše naučila, jak se co dělat nemá, což, jak víme, je také dobrá cesta k poznání. Teprve poté se pod Sokolem začaly organizovat cvičitelské školy. První škola táboření pro ženy se konala čtrnáct dní v létě 1929 na Sejckém ostrově u Kobylníků na Vltavě (dnes již zaplaveném vodní nádrží Slapy). Nepodařilo se mi dohledat, že by před ženami byla i nějaká škola pro muže, jedná se tedy v Sokole o první školení v této oblasti vůbec. Několikrát za nimi na tábor přijeli i členové Předsednictva ČOS, aby se podívali, jak se

novému odvětví daří. Na první běh navázala pokračovací škola a další začátečnické. Jakmile byly první cvičitelky a později i cvičitelé vyškoleni, začalo se táboření plošně propagovat. K tomu pomohl i br. Fleischman, který natočil krátký film o táboření.

Fotoalbum, z něhož pocházejí přiložené fotografie, se jmenuje První rok ve svém. Vzhledem k unikátnosti fotografií jsme další z nich otiskli na zadní straně časopisu. Zajímavé je, že se v albu dochovaly vylišované květiny, nejspíš utržené právě na fotografovaném táboře.

Zmínky o sokolských táborech se v periodikách začaly objevovat až koncem 20. let, ale o pár let později už probíhají školy táboření, publikuje se metodika, píšou se zprávy a reportáže z jednot a žup, kupují se vlastní pozemky k táboření. Na konci 30. let už v celé ČOS existuje mnoho oddílů pro pobyt v přírodě a nikdo už nerozporuje, zda to do Sokola patří, či nikoli. Marie Provažnicková pravidelně publikuje články na toto téma v časopise Sokol a Sokolici. Nepřekvapí, že táboření bylo považováno za sou-

část branné výchovy. Marie v článku *Táboření dorostenek a žen* (zastávala názor, že pro žákyně nejsou tábory vhodné) v roce 1939 píše: „Při výchově člověka chceme zabezpečovat jeho zdraví a rozvíjet všechny jeho tělesné, duševní a mravní vlastnosti v harmonický celek. Občana pak připravujeme na úkoly, které mu mohou být v národě určeny: uvědomováním a prací na dílčích úkolech společného plánu učíme součinnosti a podřizování se celku, výchovou k samostatnosti, rozhodnosti, odpovědnosti, rozvíjíme vůdcovské schopnosti jednotlivců. Při tom stále musíme mít na zřeteli prostředí a společenské postavení v národě, jež očekávají jednotlivce i skupiny našich příslušníků. Tyto zásady určují směr sokolského táboření.“

Své mnohaleté zkušenosti zúročila Marie Provažnicková v knize o 169 stranách s názvem *Táboření sokolských dorostenek a žen*, která vyšla v roce 1939. V jedné recenzi jí bylo vyčteno, že kniha mohla vyjít společně pro ženy i muže, neboť informace v ní se vztahují k tábornictví bez rozdílu pohlaví.

Největší sokolská náčelnice pořádala tábory i v emigraci ve Spojených státech. Na jaře letošního roku proběhla online mezinárodní konference s názvem *A Woman to Remember: Marie Provažnicková*, kde Jitka Zobal Ratner vzpomínala na sokolské tábory v 70. letech v East Haddam pod vedením nestárnoucí sestry.

Sokola a tak. Na výlety jsme chodily, pořádaly jsme závody.

Potkala ses s Marií Provažnickovou ještě někdy jindy?

Jo! V Novém Městě na Moravě se sešlo 52 župních vedoucích, mělo to být na dva dny, kurz pro pobyt v přírodě, pro dorost. Sešly jsme se tehdy v plném počtu a zahajovala to náčelnice Marie Provažnicková. Asi kolem jedenácté hodiny přišla zpráva a sestra náčelnice říká: „Děvčata, přišla mi smutná zpráva, Sokol je rozpuštěn. Takže musíme se nějak domluvit a skončit to.“ Tak jsme se domluvily, že nenápadně odejdeme z té zasedací síně a sejdem se někde za městem. Tam jsme se důstojně rozloučily, zazpívaly jsme hymnu a řekly si, že až se situace zklidní, zase se sejdem. Bohužel jsme netušily, že to bude trvat tak dlouho. Až po roce 1945 jsme se tady v Sokole zase sjednotily, ovšem taky to nebylo na dlouho.

VZPOMÍNKY NA MARIÍ A OKUPACI

Nedávno jsem dělala rozhovor se sestrou Anastázií Davidovou, narozenou v roce 1917, která jela v roce 1939 na tábor, kde Marie Provažnicková byla vedoucí. O dva roky později se zúčastnila i osudového kurzu, který byl nacisty předčasně ukončen.

Jak na tebe Marie Provažnicková působila?

Byla velmi přátelská. S ní jsem zažila i jednu část letního tábora u Sázavy na Křečovickém rybníce. Na louce jsme si postavily stany s dřevěnou podsadou. Mám tady fotku, jak se vláčíme s udělanou konstrukcí. Postavily jsme stany a pak byl program. Měly jsme noční hlídky a já si vzpomínám, že při mé první noční hlídce jsem se bála a pořád držela pištalku, kdyby někde někdo za mnou vybařnul, tak že zapískám. Pozorovaly jsme oblohu, hvězdy. Měly jsme tam takového velkého psa, já nevím, co to bylo za rasu, a žebříňáček, s kte-

rým jsme vždycky chodily do blízké vesničky nakupovat. To byla pro nás taková zábava. A když jsme měly přepadovku, rozebrala nám ta druhá skupina celý stan. A tím se nám pomstily, že nedobře hlídáme.

Kolik týdnů tábor trval a jaký byl program na táboře?

Tohle byly tři neděle v létě. Chodily jsme se koupat do Sázavy, pamatuju se, že jsem ve vodě nechtěla otevřít oči a měly jsme na jeden nádech proplavat uličkou asi osmi děvčat ve stoji rozkročném. Skoro jsem to nezvládla. Hrály jsme hry, měly jsme přednášky ze zdravotnictví, historii

VZPOMÍNKY NA SOKOL I SKAUT

Při natáčení rozhovorů pro projekt Vzpomínky na Sokol často s respondenty narazíme i na skautskou organizaci, a to v různých souvislostech. Vybrala jsem dnes dvě ukázky z rozhovorů, které se toho týkají. S Jaroslavem Muchou jsem natáčela v roce 2014 a s Vladimírem Skalským letos v létě. Oba jsou z Kostelce, ale každý z jiného, oba se shodně rozprávěli o kráse kostelecké sokolovny (každý o té své) a oba chodili do Skauta i Sokola.

■ Kateřina Pohlová

JAROSLAV MUCHA (1925–2016)

Narodil se v Kostelci na Hané do sokolské rodiny, otec byl tamějším starostou. Jaroslav cvičil na sletech 1938 a 1948. Na reálné gymnázium chodil do Prostějova, kde vstoupil do Skauta a dostal přezdívku Akéla. Tam také prožil své první tábory. Když se pak vrátil do Kostelce, založil Skaut i zde. Dokonce si jeden čas vydával i oddílový časopis. Vše skončilo po přestěhování do Prahy a změnou režimu. Ale k táboření se Jaroslav v 70. letech vrátil. Stal se legendárním vedoucím častobořských táborů, které připravoval pravidelně každý rok až do konce svého života.

„Tak jenom chci říci, že Sokol v Kostelci mi vyoral velmi významnou brázdou, že to nebyl jenom spolek pro

cvičení, ale že se zabýval kulturou, osvětou a že mi dal velmi mnoho.“

„A ti Prostějováci byli ve Skautu. Zlákali mě, tak jsem tam přišel a moc se mi tam zalíbilo a stal jsem se členem. Měli jsme tenkrát klubovnu v jednom takovém starém domě. Bylo to nedaleko Kostecké ulice.“

Cítil jste se lépe ve skautském kroji, nebo v sokolském?

Raději ve skautském. On byl taky parádní. Jako vlčata jsme měli ty čepice zelené, ale když jste potom byl skaut a dostal ten klobouk, tak to byla paráda.

Vědí dneska děti, kdo to byl Jaroslav Foglar?

Moc málo. Vědí, když se jim řekne slovo Rychlé šípy. To vědí, protože mají knížky doma, ale už to není tak

jako za našich mladých let. Já pamatuju, že jsem kupoval *Mladýho hlasatele* a čekal, kdy bude na stránce další díl. Toto napětí, vzrušení, tato romantika už neexistuje. Ale nakonec Foglarovy Rychlé šípy byly vydány, i jeho práce pro mládež jsou vydány knižně, takže některé děti to mají, ale to jméno jim moc neřekne. No, je to škoda.

VLADIMÍR SKALSKÝ (*1934)

Letos získal cenu Asociace českých kameramanů za celoživotní dílo. Je znám především jako dokumentarista. Narodil se do sokolské rodiny v Červeném Kostelci, kam až do roku 1941 chodil do Sokola. Po válce Sokol vyměnil za Skaut a v 50. letech odešel na FAMU do Prahy.

Prošel jste Sokol i Skaut, na co vzpomínáte raději?

Těžko říct, já jsem v Sokole skončil hodně mladý. Ale skautské organizace si velice vážím, díky ní jsem získal pro život strašně moc. Řekl bych, že se práci s mládeží věnovali daleko víc, i takové té emocionální. Protože v Sokole jsme více méně jenom cvičili. Kdežto skaut byl zaměřený úplně jinak, stavba charakteru a tak. V tomhle směru mne skautská organizace uspokojila.

Ale i Skaut jste mohl navštěvovat jen do převratu, nebo jste našli cestu, jak pokračovat i poté?

Náš kostelecký oddíl vydržel ještě asi o čtyři měsíce déle, protože jedna skautka měla tatínka na národním výboru. Hned po převratu jsme postavili takovou klubovnu, nějaký majitel fabriky nám na to dal peníze, a tam jsme se drželi o něco déle. Ale tam jsem přišel na to, že osud je osud a člověk se mu nevyhne. Měli jsme dost věcí, hrnky na tábory, trofejní stany, starý padák a tak. A já jsem to přestěhoval k nám do kůlny, do poschodí za hromadu sena. Tam to přežilo až do roku 1968, kdy Skaut začal znovu pracovat. Tenkrát jsem to zanesl kosteleckým skautům a oni o to za rok přišli, už to nestačili schovat.

PSAL A. B. SVOJSÍK V ČASOPISE SOKOL PŘED 109 LETY

ČESKÝ SKAUTING V PRAXI: NĚKOLIK POZNÁMEK O PRÁZDNINOVÉ KOLONII JUNÁKŮ – ČESKÝCH SKAUTŮ

Skauti si letos připomínají kulaté výročí 110 let od prvního skautského tábora v Orlovských lesích kousek od Lipnice nad Sázavou. Ty si bratr Svojsík vybral, neboť v nedaleké myslivně žili rodiče jeho ženy. Na „pětinedělní skautskou studentskou lesní kolonii“, tak celou výpravu Svojsík nazval, mu Zemská komise pro ochranu dětí darovala 300 K, za které nakoupil vozík, knihy a vybavení do kuchyně. Na tábor vyrazili v počtu třinácti hochů 13. července 1912 a putovali několik dní pěšky. Na místě určení, kde se k nim připojili další dva hoši, vybudovali brzy kuchyni, stůl, lavičky, sklep, kolnu, lodku, hrazdu, studánku a zregulovali potok, aby je nevyplavil. Zmíněnou lodku vidíte na obrázku, stejně tak cvičení na mostku přes potok. Další dvě fotografie z tábora najdete u prvního příspěvku tohoto čísla (jedna z nich je ta kolorovaná). Na tábořiště dodnes skauti jezdí. Článek byl psán v době, kdy se Svojsík stále snažil rozvinout skautskou činnost pod Sokolem, všimněte si proto, jak v něm vyzdvihuje tužení těla a další prvky kalokagathie.

Dříví k pálení získali hoši zdarma poražením suchých stromů, za to však odvděčili se tím, že mytili houštiny, vyřezávajíce slabší stromky; tím zase získávali dosti dříví na jmenované stavby. Jest to výkonnost v tom ohledu zajisté neobyčejná, neboť jen malá část hochů mohla se těmto pracím věnovati. Mnoho času zabralo zaopatřování potravin, jež dělo se většinou ze vzdálenosti až půl druhé hodiny, čímž téměř stále byli dva nebo tři zaměstnání, jiné dva absorbovalo upravování pokrmů atd. Nutno také připomenouti, že pracemi řemeslnými nelze zaměstnávat hochy po dlouhou dobu, aby zůstala jim radostí a ne nepříjemnou povinností.

První prací každodenní byla tělesná cvičení, hlavně prostná, načež následovalo omývání a koupání v nádržce, kterou si získali přehrazením potoka. Na to konána byla šermířská cvičení pro starší hochy neb střelení do terče. K četným přirozeným cvičením tělesným bylo stále hojně příležitosti a věnována jim značná péče. Ani nářadových cvičení nebylo zapomináno, ovšem že nářadí tělocvičné nahrazeno přirozeným. Krásné okolí lesů tvoří jim nejen ideální rámeček es-

thetický, ale poskytuje i nejpříznivější podmínky zdravotní.

Hoši v této kolonii i na vycházkách skautských naučili se bezpečně používat map, orientovali se dle slunce, hvězd, měsíce a dle kompasu, učili se znáti hlavní souhvězdí, signalizování, pozorovali přírodu, zvěř i stopy její, učili se blížiti se za večera ke zvířatům, umění krytí se, byli upozorňováni na zvláštnosti přírody i lidí, seznamováni s hlavními zásadami zdravotědy, zásadami abstinence, poučování

o první pomoci, hráli četné zajímavé hry junácké i sportovní, vedeni byli ke konání dobrých skutků, k ušlechtilému a čestnému chování, energickému jednání zavedením i většiny forem, v jakých vyvrcholila organizace skautská zejména v Anglii a ve Švédsku. Vliv organizace a přesných, duchu mládeže odpovídajících forem ukázal se i zde vlivnějším činitelem pro mládež toho věku 10–18 než škola i rodina.

Tytéž zkušenosti získal podepsaný také při výletech, jež koná každé neděle i po prázdninách a učinil je jistě každý, kdo se skautingem činil pokusy. Bylo jich již letos hojně. Také o táboření dospělých je jisto, že se u nás ujme velmi záhy.

(A. B. Svojsík, Český skauting v praxi: několik poznámek o prázdninové kolonii junáků – českých skautů, Sokol, roč. 39, č. 1, Praha 1913, str. 23–24, zkráceno.)

FOTOGRAFIE Z TÁBORA MARIE PROVAZNÍKOVÉ

